INFORMACIJSKA DRUŽBA – IS'2013
11. oktober 2013
VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE V INFORMACIJSKI DRUŽBI

Spletno nasilje in šola

Cyber Bullying and School

Maja Vreča
Arnes, Slovenija
arnes@arnes.si
maja.vreca@arnes.si

Povzetek

Mladostniško spletno nadlegovanje in nasilje je naraščajoč problem, s katerim se soočajo vse bolj ali manj razvite družbe. V nekaterih primerih vodi tudi do tragičnih posledic, ko je bil npr. medijsko zelo odmeven primer najstnice iz Velike Britanije. V Sloveniji imamo sicer, v primerjavi z drugimi evropskimi državami, dobro zastavljen sistem osveščanja na področju internetne varnosti, a bi bilo, zlasti na področju preprečevanja spletnega nasilja, potrebno storiti še več.

Ključne besede: spletno nasilje, spletno nadlegovanje, virtualno nasilje, virtualno nadlegovanje, varna raba interneta, SAFE-SI, Arnes

Abstract

Cyber Bullying is a growing issue in most countries. In some cases it can even result in a tragedy. There was tragic ending in a case of bullying in Great Britain that was covered by all of the world media. In Slovenia we have, in comparison to the rest of Europe, rather good covering when it comes to internet safety awareness rising, but the growing amount of Cyber Bullying cases is still something that should be addressed more thoroughly.

Keywords: Cyber Bullying, Internet Safety, SAFE-SI, Arnes

Slika1: nasilje na spletu

1 Spletno nadlegovanje

Spletno in drugo »virtualno« nadlegovanje je žal postalo stalnica v življenju otrok in mladostnikov. Vrstniško nadlegovanje in nasilje seveda ni nič novega, a v zadnjih letih srečujemo vedno nove oblike teh pojavov.

Tudi samo spletno nadlegovanje ni nov pojav. Na Arnesu smo že v 90-tih letih zaznali, da se je vrstniško nasilje in medsebojno obračunavanje zelo hitro razširilo na takrat še zelo nov medij. Predvsem slovenske skupnosti v klepetalnicah IRC (Internet Relay Chat) so že v prvih letih postale poligon za tovrstno početje. Nekoliko nepričakovano smo se morali, namesto le z uvajanjem nove tehnologije, ukvarjati tudi s povsem drugim vidikom le te – z zlorabo tehnologije. Ker je bil IRC le enostaven tekstovni vmesnik, je sicer omogočal pisanje raznih komentarjev, a to očitno ni bilo dovolj zanimivo, zato so mladostniki, ki so ga uporabljali, pogosto našli tudi druge načine nadlegovanja. Zelo priljubljeno je bilo na primer »metanje z linije« npr. »DDOS-anje« in podobno. Pri tem so bili v tistih pionirskih časih mladostniki običajno dokaj domiselni v svojih načinih nadlegovanja drugih, saj so bili večinoma med računalniško bolj pismenimi. Pa tudi skupnosti, v katerih se je tovrstno »kiber-nasilje« pojavljalo, so bile omejene le na tiste, ki so to tehnologijo sploh uporabljali. S širitvijo interneta in večanjem števila uporabnikov le tega, pa je pristop »kdo najde nov trik kako nekomu nagajati« počasi zamrl.

Ta sprememba je postala očitna zlasti z razvojem novejših družabnih omrežij, ki so ponudila zelo enostaven poligon za zlorabe tudi širši, računalniško manj spretni publiki. Bolj, ko so bila ta omrežja udobna za uporabo in več, ko so ponujala možnosti, več nadlegovanja se je preselilo na splet. Pri tem pa je treba poudariti, da je virtualno nasilje le vrh ledene gore, saj se še vedno večina nadlegovanja dogaja v fizičnem svetu. Virtualno nadlegovanje je v večini primerov le nadaljevanje le tega.

V zadnjih mesecih smo lahko v medijih zasledili več primerov zelo hudih posledic spletnega nadlegovanja (angl. Cyber Bullying). En izmed teh primerov je bil bolj odmeven kot ostali, ker je oče dekleta, ki je naredilo samomor, obtožil družabno omrežje Ask.fm, da naj bi bilo omogočilo nadlegovanje dekleta s strani anonimnih uporabnikov omrežja, kar naj bi bil razlog

za njeno dejanje. Posledično se je odzval celo angleški premier, ki je uporabnike in oglaševalce pozval k bojkotu tega omrežja. Kot odziv na vse to dogajanje je Ask.fm napovedal spremembe v delovanju omrežja, ki naj bi omogočale večjo zaščito mladostnikov.
Toda ali so dodatni gumbi za prijavo nadlegovanja na omrežju in možnost izklopa anonimnih vprašanj res tisto, kar bo onemogočilo širitev spletnega nasilja na nekem mediju? Žal so tovrstni ukrepi običajno le »lepotni popravki«, ki varujejo lastnike omrežja pred tožbami. Izkaže se, kot vedno, da se z enostavnimi tehničnimi ukrepi ne da kaj dosti spremeniti. To so v letih uporabe pokazali tudi npr. razni družinski filtri, za katere so po letih spodbujanja rabe, tudi evropski testi pokazali, da ne izpolnjujejo pričakovanj. V teh testih so pokazali le na slabosti delovanja samih filtrov, niso pa omenili tega, da je velik del otrok že davno obšel omenjene filtre z uporabo drugih (nefiltriranih) dostopov do interneta.

2 Kaj bi bilo potrebno spremeniti, da bi se stanje izboljšalo?

S takimi ukrepi običajno mladostnike le spodbudimo, da poiščejo nove načine nadlegovanja drugih ali pa nove platforme, kjer lahko počnejo iste reči, kot do sedaj. Mladi kot del svojega razvoja pač potrebujejo občutek pripadnosti neki skupini in uveljavljanje v svoji širši skupnosti. V fizičnem delu njihove realnosti jim omejujemo medsebojno »rangiranje« in jih tudi učimo, kaj je neželeno vedenje. V »virtualnem« svetu pa jih pogosto kar nekako prepuščamo »njihovemu svetu« in privzemamo, da sami vedo, kako se je treba tam obnašati. A kot lahko vidimo, temu ni vedno tako. Mladi potrebujejo našo podporo tudi, in zlasti, v »virtualnem« svetu in ni res, da jim odrasli ne moremo pomagati pri tem, če ne poznamo dovolj tega sveta. Odrasli imamo namreč veliko več življenjskih izkušenj, ki nam omogočajo predvidevanje možnih posledic naših dejanj, le zavedati se moramo, da so principi obnašanja na spletu v osnovi povsem enaki tistim iz fizičnega sveta.

3 In kaj pravzaprav počnejo otroci in mladostniki?

Večina vrstniškega nadlegovanja se še vedno dogaja na »klasične« načine v našem fizičnem svetu, manjši del pa se je preselil na internet in delno tudi na mobilne telefone. Otroci uporabljajo razne načine - od čisto osnovnih tekstovnih sporočil, do razpošiljanja neprijetnih fotografij ali pa takih, ki so jih obdelali ali naredili s fotomontažo, objavljajo filmčke, odpirajo lažne FB ali druge profile, izdelujejo tako imenovane »hate page« oz. strani, kjer vabijo druge, naj pišejo sovražne in žaljive izjave o žrtvi … V ta namen lahko uporabljajo vse naprave in aplikacije, ki so jim na voljo. Običajno je edini kriterij izbire ta, da želijo, da njihove objave vidi čim več vrstnikov. Zaradi tega največ nadlegovanja najdemo na najbolj popularnih mestih. Včasih so bili to zidovi v bližini šole ali v šolskih straniščih, danes pa se je večina tega preselila na druge »zidove«. Med trenutno bolj popularnimi aplikacijami, ki jih uporabljajo, najdemo npr. Facebook, Youtube, Instagram, Tumblr, Ask.fm, Google+, Twitter … To seveda ne pomeni, da jih najdemo le na teh straneh, je pa večja verjetnost, da bo prišlo do zapletov ravno tam, kjer je mladih obiskovalcev največ.
Na področju tematike vrstniškega nadlegovanja je bilo narejenih več raziskav v Evropi in v ZDA. Te raziskave so tudi kot prve pokazale, da je postalo spletno nasilje pereč problem, ki ga mladostniki izpostavljajo kot najpomembnejšo težavo, povezano z uporabo interneta. Otroci in mladostniki so v teh anketah tudi izražali željo, da bi si želeli podpore odraslih pri svojem soočanju z neprijetnimi platmi interneta, a da je v večini primerov ne dobijo. Starši se pogosto tej tematiki izogibajo zaradi občutka, da temu niso kos, ker gre za medij, s katerim

niso domači. Običajno jim otroci niti ne omenijo svojih težav, ker pač privzamejo, da jim starši niti ne morejo pomagati, ker »itak nič ne vedo o netu«. Izkaže se torej, da gre tu pogosto za problem v osnovni komunikaciji, ko obe strani izhajata iz napačnih predpostavk.

4 Kaj ima s tem šola?

Verjetno se že ves čas branja tega prispevka sprašujete – pa kaj ima s tem šola? Saj ne more prevzeti odgovornosti za vsa dejanja svojih učencev, še zlasti, če se dogajajo izven šole. In predvsem ne more prevzeti odgovornosti za pomanjkljivo komunikacijo v družinah svojih učencev. Vse to seveda drži in iluzorno bi bilo pričakovati, da bi lahko šola v celoti preprečila spletno vrstniško nadlegovanje. Drži pa tudi to, da ima večina šol dosti več znanja in poznavanja te tematike, kot ga imajo starši. Seveda nimajo vse šole enakega znanja in izkušenj, a možno bi bilo vzpostaviti izmenjavo dobre prakse tudi na tem področju. Že dolga leta na raznih srečanjih in konferencah potekajo izmenjave dobre prakse uporabe IKT pri pouku, zakaj ne bi (tudi) teh utečenih poti uporabili tudi za izmenjavo izkušenj na tem področju? In zakaj ne bi našli novih kanalov za komunikacijo - to v naši internetni dobi res ne bi smel biti nerešljiv problem. Nasilje v šoli je problem tudi za šolo samo, ne samo za njene učence. Ko gre za fizično nasilje, se šole s tem dokaj zlahka spopadajo, saj imajo na tem področju veliko izkušenj. A ko se to nasilje preseli na splet, si v marsikateri šoli oddahnejo »saj zdaj je pa vse v redu«. Žal ni v redu. Spletno nasilje ima namreč pogosto zelo neprijeten »ping-pong« efekt - običajno se začne v fizičnem svetu, se nadaljuje in razmahne v »virtualnem«, in se potem spet vrne v fizičnega v veliko hujši obliki.

5 Zaključek

Arnes je eden od partnerjev v projektu osveščanja SAFE-SI in v okviru tega Arnesovi sodelavci projekta izvajamo predavanja za starše osnovnošolcev in tudi za učitelje ter dijake. Pri tem se na večini šol srečamo s problemom spletnega nasilja in tudi s stisko šol, ki pogosto ne vedo kako se s tem spopasti. Zelo pa nas veseli, da naletimo tudi na šole, ki so pri reševanju težav zelo uspešne. Pri tem se tudi mi naučimo marsičesa novega na osnovi njihovih izkušenj, tako da kasneje lažje svetujemo drugim šolam. A to je premalo. Projekt je kadrovsko in finančno premalo pokrit, da bi lahko na ta način rešil to hitro rastočo problematiko. Potreben bo nov pristop, v katerega bi bilo potrebno aktivno vključiti predvsem šole, ki so že sedaj pokazale dobro razumevanje tematike in lahko svoje primere dobre prakse, posredujejo tudi drugim. To, česar si želim(o), je, da bi k sodelovanju pritegnili predvsem čim več izkušenih šol in da bi s skupnimi močmi poskušali preprečiti to, da bi se tudi naša država pojavljala v na naslovnih straneh svetovnega rumenega tiska zaradi tragičnih zgodb, da katerih lahko pripelje spletno nasilje.

Literatura

Livingstone S., Haddon L., Görzig A. in Olafsson K. (2011): Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Fill Finfings. LSE, London: EU Kids Online.

Spletni vir: http://mashable.com/2012/07/08/cyberbullying-infographic/.

Spletni vir: http://www.bbc.co.uk/news/uk-england-leicestershire-23584769.

Spletni vir: http://www.netfamilynews.org/only-rarely-is-cyberbullying-sole-factor-in-teen-suicide-study.

Spletni vir: http://www.pewinternet.org/Reports/2011/Teens-and-social-media.aspx.

Spletni vir: http://www.pewinternet.org/topics/Teens.aspx?typeFilter=5.

Spletni vir: http://www.safe.si/db/6/3125/Novice/Sexting_vse_vecji_problem_v_solah/?&p1=670&p2=1204&p3=1211&page=11.

Spletni vir: http://www.safe.si/db/6/3355/Novice/Prosocialnost_za_zmanjsevanje_nasilja_v_solah/?&p1=670&p2=1204&p3=1211&page=2.

Spletni vir: http://www.safe.si/db/6/3378/Novice/Hrvaska_najstnica_naj_bi_storila_samomor_zaradi_nadlegovanja_prek_ASKfm/?&p1=670&p2=1204&p3=1211&page=2.

Spletni vir: http://www.webwise.ie/AskFMExplained.shtm.